

ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ У КОНТЕКСТІ КОМПЛЕМЕНТАРНОГО ПІДХОДУ

FORMATION OF ECONOMIC POTENTIAL OF ENTERPRISES IN THE CONTEXT OF THE COLLECTIVE APPROACH

У статті досліджено наукові підходи до розгляду дефініції «комплементарність». Окреслено та згруповано основні ознаки та ключові відмінності між традиційним, стратегічним і комплементарним підходами до формування та реалізації економічного потенціалу підприємства. Доведено, що на відміну від традиційних наукових підходів до формування та реалізації економічного потенціалу підприємств комплементарний підхід передбачає доповнення ресурсів одного складника певної економічної системи другим її складником, що орієнтований на абсолютне використання сукупності можливостей усієї системи задля отримання максимальної імплементації системних напрямів розвитку всієї сукупності складників економічної системи. Відповідно, у процесі реалізації економічного потенціалу підприємства на засадах комплементарності мають бути враховані ефекти від взаємодії та взаємодоповнення ресурсних потоків його структурних блоків, можливості їх ефективного використання та створення здатностей нарощувати конкурентні переваги, що забезпечить досягнення пріоритетних цілей реалізації економічного потенціалу підприємства, а саме максимізацію ринкової вартості бізнесу.

Ключові слова: комплементарність, підприємство, економічний потенціал, взаємоузгодженість, взаємодоповненість, лінійність, ієрархічність.

В статье исследованы научные подходы к рассмотрению дефиниции «комплимен-

тарность». Определены и сгруппированы основные признаки и ключевые отличия между традиционным стратегическим и комплементарным подходом к формированию и реализации экономического потенциала предприятия. Доказано, что в отличие от традиционных научных подходов к формированию и реализации экономического потенциала предприятий комплементарный подход предусматривает дополнение ресурсов одной составляющей определенной экономической системы второй ее составляющей, ориентированной на абсолютное использование совокупности возможностей всей системы для получения максимальной имплементации системных направлений развития всей совокупности составляющих экономической системы. Соответственно, в процессе реализации экономического потенциала предприятия на основе комплементарности должны быть учтены эффекты от взаимодействия и взаимодополнения ресурсных потоков его структурных блоков, возможности их эффективного использования и создания способностей наращивать конкурентные преимущества, что обеспечит достижение приоритетных целей реализации экономического потенциала предприятия, а именно максимизацию рыночной стоимости бизнеса.

Ключевые слова: комплементарность, предприятие, экономический потенциал, взаимосогласованность, взаимодополняемость, линейность, иерархичность.

УДК 338.43

Шабатура Т.С.

к.е.н., доцент, доцент кафедри економічної теорії і економіки підприємства
Одеський державний аграрний університет

The article investigates the scientific approaches to the consideration of the definition of "complementarity". The main features and key differences between the traditional, strategic and complementary approach to the formation and realization of the economic potential of the enterprise are outlined and grouped. It is proved that unlike traditional scientific approaches to the formation and realization of economic potential of enterprises, the complementary approach involves the use of resources of one component of a certain economic system of its second component, focused on the absolute use of a set of possibilities of the entire system for maximizing the implementation of system directions of development of the entire population components of the economic system. Proving that the concept of forming the economic potential of enterprises is inherent in complementary character is carried out on the basis of research of its conceptual-categorical apparatus. The conducted studies in this direction indicate the mutual correspondence of the investigated categories, revealing a symbiotic relationship between them and outlines the complementary nature of the economic potential of the enterprise, reveals the peculiarities of its formation and key implementation dominant. The realization of the economic potential of domestic enterprises in the context of the complementary approach is determined by the objective logic of effective interaction and the functioning of its structural subsystems and components. According to the complementary approach of using resource streams of one structural block of economic potential of an enterprise with another, it is oriented on the use of opportunities of the whole set of structural blocks of the economic potential of the enterprise. Accordingly, in the process of implementing the economic potential of the enterprise on the basis of complementarity, the effects of interaction and complementarity of the resource flow of its structural units, the possibility of their efficient use and the ability to increase competitive advantages that will ensure the achievement of the priority goals of realization of the economic potential of the enterprise, namely, maximization of the market business value.

Key words: complementarity, company, economic potential, mutual agreement, mutual addition, linearity, hierarchy.

Постановка проблеми. Реалізація економічного потенціалу є обов'язковою умовою здійснення управлінської, виробничої, фінансово-економічної, техніко-технологічної тощо діяльності підприємства. В умовах динамічного бізнес-простору все більшої значущості набуває процес економічного розвитку підприємства, визначальними домінантами якого визнаються сталість, завчасність, відповідність реагування на дію зовнішніх шоків тощо. Кожен суб'єкт господарювання намагається максимально досягти

пріоритетних цілей економічного розвитку за мінімально вкладених матеріальних і нематеріальних зусиль. У будь-якому разі багатофункціональне бізнес-оточення потребує від підприємства взаємоузгодженості пріоритетних цілей економічного розвитку, реалізація яких орієнтована на одержання комплексного результату. Це зумовлює необхідність інтегрування інноваційних підходів та методів до реалізації економічного потенціалу вітчизняних підприємств на засадах комплементарного підходу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідженню питань формування та реалізації економічного потенціалу вітчизняних підприємств присвячено праці таких відомих учених, як: О.В. Ареф'єва, Т.В. Харчук [1], О.В. Березін, О.Д. Плотник [2], В.З. Бугай, А.В. Горбунов, Ю.В. Ключев [3], С.О. Котирев, С.Т. Дуб [4] та ін.

Із погляду структури розвитку та його типів виділяють такі структурні складники економічного потенціалу підприємства: економічний, технологічний, комерційний, соціальний та організаційний. Дослідження стратегічних цілей економічного розвитку визначають як принципову мету економічної науки.

О.В. Ареф'єва, Т.В. Харчук [1] за змістом виокремлюють економічну, управлінську, техніко-технологічну та соціальну підсистеми розвитку економічного потенціалу підприємства.

В.З. Бугай, А.В. Горбунов, Ю.В. Ключев [3] пропонують розглядати процес реалізації економічного потенціалу підприємства в розрізі його структурних складників, а саме зважати на майновий, виробничий, маркетинговий, фінансовий потенціали підприємства.

О.В. Березін, О.Д. Плотник [2] виділяють організаційну, техніко-технологічну, соціальну, економічну системи економічного потенціалу підприємства. Відповідно, за структурою економічного потенціалу підприємства науковці пропонують поділяти економічний розвиток підприємства на виробничий, фінансовий, комунікаційний, інноваційний, маркетинговий, управлінський, мотиваційний та трудовий розвиток.

С.О. Котирев, С.Т. Дуб [4] підходять до окреслення процесу реалізації економічного потенціалу підприємства за трьома ключовими напрямками:

1) технічний (науково-технічний) напрям реалізації, що орієнтований на поліпшення якості продукції, модернізацію технологічного процесу виробництва тощо;

2) ринковий напрям реалізації, суть якого розкривається в нарощенні споживчого сектору, завоюванні ринкових сегментів тощо;

3) організаційний напрям реалізації, що орієнтований на розвиток окремого працівника, трудового колективу, поліпшення мотиваційного механізму тощо.

Проте, незважаючи на вагомість їхнього наукового досягнення, у зазначених працях відсутні спроби науковців підходити до розгляду комплексних імперативів реалізації економічного потенціалу агропродовольчих підприємств.

Постановка завдання. Мета статті полягає у дослідженні наукових підходів до розгляду дефініції «комплементарність», наведенні основних ознак і відмінностей використання комплексного підходу в економічному розвитку вітчизняних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Так, дослідження економічної природи дефініції «комплементарність» прослідковується ще в роботах відомих давньогрецьких філософів, які були якими прихильниками діалектичного матеріалізму, а саме Сократа, Геракліта, Платона, а потім – Гегеля та Канта. З часом їхні напрацювання у цьому напрямі дослідження продовжив Ф. Енгельс, який висунув закон єдності та боротьби протилежностей. Саме цей дослідник більш ґрунтовно означає основні властивості дефініції «комплементарність».

Згодом феномен комплексності інтегрувався в усі наукові сфери, окреслюючи процес взаємопоєднання та взаємодоповнення, іншими словами, це взаємна відповідність об'єктів або складових елементів будь-якої системи, що є взаємодоповнюючими її елементами, що утворюють зв'язки між комплексними складниками самої системи або механізму й забезпечують їх результативний розвиток і реалізацію.

Дослідження комплексу властивостей зазначеної дефініції ґрунтується на детермінантах комплексності, тобто найбільшій апроксимації фактичного процесу до бажаного результату. Ознака комплексності аналізує та вивчає синергетичний вплив, своєрідний для автономних систем. У цьому векторі корпоративний бізнес із позиції ендогенних та екзогенних подій доцільно досліджувати як автономну систему.

Феномен комплексності в економічній площині вивчається в мікроекономіці, маркетингу та управлінні, де комплексними продуктами вважаються ті, що не можуть споживатися окремо один від одного, тому підвищення попиту на один із продуктів продукує зростання попиту на доповнюючий. Таким чином, ознаки комплексності використовують у тому разі, коли мають чи мали місце раніше процеси взаємодії.

Отже, відповідно до контекстуального розуміння, з латинської *complementum* перекладається як доповнення, довершення. Спільнокореневе *compleo* означає наповнювати, виконувати, завершувати, а споріднене *complexion* означає сукупність, система, зв'язок. «Отже, можна сказати, що йдеться про завершення певного процесу, отримання цілісного результату. Цілісність, для якої насамперед характерне те, що не ціле зумовлюється частинами, а, навпаки, частини залежать від цілого» [3].

Єдиної думки до розкриття змісту комплексного підходу в економічному розвитку національної економіки та вітчизняних підприємств, а також окреслення його відмінних ознак в академічному колі ще досі не існує. Проте деякі спроби навести специфіку використання принципів комплексності в напрямках комплексного розвитку агросфери та забезпечення вітчизняних

підприємств економічною безпекою на засадах комплементарності все ж таки існують.

Розкриття змісту розвитку агросфери на засадах комплементарності ґрунтується на сприйнятті комплементарної залежності між агропідсистемами, котрі, незважаючи на свою автономність, повинні перебувати в постійному діалектичному взаємозв'язку і тим самим доповнювати одна одну. Такий симбіозний характер сприятиме забезпеченню реалізації завдань соціально-економічного спрямування, що закладено в підґрунтя та цільову стратегію формування аграрних політик індустріально розвинутих країн світу.

Лише комплементарний підхід забезпечує основу гармонійного взаємодіяння аграрної сфери та сільських територій, екологічно спрямованого агровиробництва та збалансованого розвитку сільських спільнот і територій. Тобто комплементарність аграрної сфери розкриває єднання сільського господарства, сільських територій та соціуму, їх гармонійність та симбіозність, що сприяє економічному піднесенню агропродовольчої сектору національної економіки.

Дослідження комплементарності в системі забезпечення підприємства економічною безпекою ставить за мету розширити межі економічної безпеки, більш обґрунтувати відповідні методологічні аспекти та набути науково-практичної платформи в процесі забезпечення вітчизняних підприємств економічною безпекою. Підґрунтям розкриття змісту комплементарності стала філософська концепція, за якою цей підхід розкривається з позиції відмінностей парадигми, концепції, моделі та векторів, що окреслюють варіантність поглядів на реальність.

Комплементарність – це форма інституційної взаємодії, наслідком якої є загальна результативність складників, що різняться від загальної результативності окремих складників цієї взаємодії.

Суть комплементарної концепції, на думку М.А. Хвесика та А.М. Сундука [7], розкривається у забезпеченні стабільності економічного розвитку суб'єктів господарювання в контексті дії інтеграційних чинників на основі виконання комплексу напрямів відносно окреслення фундації розвитку та пріоритетних бізнес-цілей, а також системи відповідних регуляторних інструментів. Відповідно, на їхнє переконання, мають бути враховані такі складники, як окреслення діючих й аспектів управління, які є взаємодоповнюючими [6].

Отже, комплементарний підхід передбачає застосування ресурсів одного складника певної системи другим її складником, що орієнтоване на абсолютне використання сукупності можливостей усієї системи задля отримання максимальної імплементації системних напрямів розвитку всієї сукупності складників системи.

Отже, реалізація економічного потенціалу підприємства на засадах комплементарного підходу дає можливість досягнути максимальної імплементації системних напрямів розвитку всієї сукупності його структурних складників. У результаті виникає комплементарний ефект, який на відміну від синергетичного ефекту забезпечує розвиток двох незалежних структурних складників потенціалу на основі застосування лише одного з активів, тоді як одержання синергетичного ефекту можливе на основі застосування різних ресурсів.

Максимальне досягнення комплементарного ефекту можливе під час уведення інтеграційної стратегії, адже підприємство здійснює свою економічну діяльність, вступаючи в економічні відносини із суб'єктами економічної, соціальної та державної площин. Тому сталість економічного розвитку підприємства та адекватність його реакції на постійну дію чинників зовнішнього та внутрішнього бізнесоточення вимагають пошуку та запровадження інноваційних шляхів розвитку, яким і є комплементарний підхід. Саме формування та реалізація економічного потенціалу підприємства на засадах комплементарного підходу передбачає гармонізацію інтересів зацікавлених сторін, адже, опираючись на різні системи соціально-економічних відносин, вони взаємно доповнюють один одного.

Будь-який суб'єкт господарювання має реально оцінювати свою ресурсну комбінацію, враховувати можливості ефективного використання ресурсних потоків та завчасно передбачати ймовірність виникнення відповідних загроз. Шляхом проведення більш ґрунтовної діагностики стану розвитку структурних складників економічного потенціалу підприємства здатні ідентифікувати або навіть скорегувати стратегію реалізації пріоритетних цілей економічного розвитку. Це можливо за рахунок налагодження взаємовигідних відносин із конкурентами, постачальниками, іншими зацікавленими сторонами, що сприятиме підвищенню якості вироблених продуктів та зміцненню ринкових позицій. Така стратегія економічного розвитку сприятиме мінімізації рівня потенційних ризиків і загроз економічної діяльності підприємства, нарощенню його конкурентних переваг на основі перетворення недоліків економічного розвитку на його переваги шляхом досягнення комплементарного ефекту під час реалізації економічного потенціалу підприємства.

Недоліки підходу економічного дарвінізму та теорії п'яти сил конкуренції М. Портера усуває ресурсна концепція економічного розвитку підприємства, розкриваючи відмінності економічного розвитку підприємств через неоднаковість їх ресурсного забезпечення та відмінності можливостей їх ефективного використання. Так, згідно з теорією М. Портера, підприємство як окрема ланка економічної системи функціонує в постійно мінливому

бізнес-оточенні самостійно та незалежно від його контрагентів. Тоді як визначальними недоліками ресурсного та компетентісного підходів є концентрування уваги тільки на наявних ресурсних можливостях суб'єкта господарювання, що не відповідає практичним аспектам інших суб'єктів господарювання. Отже, у традиційній концепції менеджменту виникає феномен дуалізму, а саме:

по-перше, підприємство розглядається як автономна ланка економічної системи, що функціонує в недиференційованому сталому бізнес-оточенні;

по-друге, підприємство розглядається як контрольована ланка економічної системи, що функціонує в мінливому бізнес-оточенні.

Спільність зазначених підходів полягає у тому, що підприємство – це окрема ланка економічної системи, тоді як їх розбіжність криється під час обґрунтування розміру його економічного потенціалу та розкриття процесу використання його ресурсів задля максимальної реалізації пріоритетних цілей економічного розвитку.

Доцільно окреслити та згрупувати основні ознаки та ключові відмінності між традиційним, стратегічним і комплементарним підходами до формування та реалізації економічного потенціалу підприємства (табл. 1).

Таким чином, доведення того, що концепції формування економічного потенціалу підприємств притаманний комплементарний характер, здійснено на основі дослідження його понятійно-категоріального апарату. Проведені дослідження у зазначеному напрямі свідчать про взаємовідповідність досліджених категорій, що розкриває між ними симбіозний зв'язок та окреслює комплементарну природу економічного потенціалу підприємства, розкриває особливості його формування та ключові доміанти реалізації.

На нашу думку, у площині формування економічного потенціалу підприємства за наявності відмінних концепцій та ідей слід використовувати доміант доповнення Н. Бора, який віднесено до найбільш ґрунтовних філософських та науково-

Таблиця 1

Порівняння наукових підходів до формування та реалізації економічного потенціалу підприємства

Порівняльні ознаки	Підходи		
	класичний	стратегічний	комплементарний
Предмет дослідження	Причини створення підприємств, їхні види, форми та засоби діагностики ефективності реалізації їх економічного потенціалу	Особливості реалізації економічного потенціалу підприємства в ринковому просторі	Реалізація економічного потенціалу підприємства на основі забезпечення взаємозалежності та взаємодоповненості всіх його структурних складників
Об'єкт дослідження	Окремий структурний складник економічного потенціалу підприємства	Весь потенціал як сукупна система	Об'єднання всіх структурних складників економічного потенціалу підприємства
Бізнес-клімат	Сталий, однорідний	Невизначений	Невизначений, із безліччю зацікавлених сторін
Взаємозв'язок між процесом реалізації економічного потенціалу підприємства та бізнес-оточенням	Закритість та адаптованість до можливих змін бізнес-оточення. Рівень реалізації економічного потенціалу визначається ефектом масштабу	Деяка ступінь відкритості. Реалізація економічного потенціалу залежить від формування унікальних компетенцій. Формує оточення	Повна відкритість, адаптованість до можливих змін бізнес-оточення. Реалізація економічного потенціалу залежить від формування унікальних ресурсів та використання можливостей їх ефективної реалізації. Формує ринок
Джерело конкурентних переваг	Удосконалення операційної, фінансової, інвестиційної, інноваційної підсистем економічного потенціалу підприємства	Економічний потенціал як набір унікальних ресурсів і здібностей	Усі види ресурсних потоків та можливостей їх використання взаємопов'язаних та взаємозалежних структурних складників економічного потенціалу підприємства
Наслідки взаємодії з конкурентами	Створення конкурентного продукту	Формування конкурентної переваги	Максимізація ринкової вартості бізнесу шляхом створення та нарощення конкурентних переваг
Природа процесу реалізації економічного потенціалу	Стаціонарна	Динамічна	Динамічна

Джерело: згруповано автором за [1–11]

теоретичних поглядів сьогодення. Із зазначеним ідеологічним підходом доцільно порівняти тільки теорію відносності та уявлення про фізичне поле. Зміст домінанту доповнення розкриває накопиченні здобутки про реальний світ, згідно з якими тезу й антитезу доцільно використовувати одночасно, оскільки самостійно не означає адекватно. А пов'язує відмінність їх характеру третій елемент (ознака, характеристика), що має здійснювати функцію фактору міри єдності усвідомлення. Використання зазначеного домінанту в економічному розвитку підприємств має певну специфіку, що окреслена таким: суб'єкт пізнання водночас виступатиме і його об'єктом. Ураховуючи це, сьогодні застосування в економіці домінанту доповнення Н. Бора є об'єктивно необхідною реальністю.

Висновки з проведеного дослідження.

Реалізація економічного потенціалу вітчизняних підприємств у контексті комплементарного підходу визначена об'єктивною логікою результативної взаємодії та функціонування його структурних підсистем і складових. Згідно з комплементарним підходом, використання ресурсних потоків одного структурного блоку економічного потенціалу підприємства з іншим орієнтоване на використання можливостей усієї сукупності структурних блоків економічного потенціалу підприємства. Отже, у процесі реалізації економічного потенціалу підприємства на засадах комплементарності мають бути враховані ефекти від взаємодії та взаємодоповнення ресурсних потоків його структурних блоків, можливості їх ефективного використання та створення здатностей підприємства нарощувати конкурентні переваги, що забезпечить досягнення пріоритетних цілей реалізації економічного потенціалу підприємства, а саме максимізацію ринкової вартості бізнесу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Ареф'єва О.В., Харчук Т.В. Економічні засади формування потенціалу підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2008. № 7. С. 71–76.
2. Березін О.В., Плотник О.Д. Економічний потенціал аграрних підприємств: механізми формування та розвитку. Полтава: Інтер Графіка, 2012. 221 с.
3. Бугай В.З., Горбунова А.В., Ключова Ю.В. Теоретичні основи формування потенціалу підприємства. *Вісник Запорізького національного університету*. 2011. № 1. С. 27–33.
4. Котирева С.О., Дуба С.Т. Сутність та особливості управління економічним потенціалом підприємства. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2007. Вип. 17.1. С. 234–239.
5. Липов В.В. Інституційна комплементарність: від моделі ринкової економіки до концепції множинності варіантів капіталізму. *Економічна теорія*. 2010. № 2. С. 47–60.

6. Сухай О.Є., Яремко І.І. Концептуальні підходи до формування й управління потенціалом підприємства. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2009. Вип. 19.9. С. 233–238.

7. Хвесик М.А., Сундук А.М. Управління розвитком національної економіки в контексті дії глобальних процесів. *Економіка України*. 2013. № 3(616). С. 4–15.

8. Gryshova I.Yu., Shestakovska T.L., Glushko O.V. The economic measurement of convergence of institutional impact on the sustainability of development. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2017. № 4. С. 75–80.

9. Gryshova I.Ju., Yanchuk A.O., Shestakovska, T.L. The mechanism for implementing the functions of consumerism in market conditions. *Науковий вісник Полісся*. 2016. № 1(9). Ч. 1. С. 93–101.

10. Gryshova I., Negodenko S., Shestakovska T. The methodological principles of determining the level of performance of the functions of consumerism. *Науковий вісник Полісся*. 2017. № 3(11). Ч. 1. С. 62–67.

11. Shabatura T.S., Kravchuk A.A., Hnatieva T.M. Model of economic development enterprise in the context of European integration. *Науковий вісник Полісся*. 2017. № 3(11). Ч. 2. С. 89–94.

REFERENCES:

1. Arefieva O. V., Kharchuk T. V. (2008) *Ekonomichni zasady formuvannia potentsialu pidpriemstva* [Economic principles of enterprise potential formation]. *Actual problems of the economy*, no. 7, pp. 71-76.
2. Berezin O. V., Plotnik O. D. (2012) *Ekonomichniy potentsial ahrarnykh pidpriemstv: mekhanizmy formuvannia ta rozvytku* [Economic potential of agrarian enterprises: mechanisms of formation and development.]. Poltava: Inter Graphics. (in Ukrainian).
3. Bugai V. Z., Gorbunova A. V., Klyueva Yu. V. (2011) *Teoretychni osnovy formuvannia potentsialu pidpriemstva* [Theoretical basis of formation of enterprise potential]. *Bulletin of the Zaporizhzhya National University*, no. 1, pp. 27-33.
4. Kotireva S. O., Duba S. T. (2007) *Sutnist ta osoblyvosti upravlinnia ekonomichnym potentsialom pidpriemstva* [Essence and features of economic potential management of the enterprise]. *Scientific herald of NLTU of Ukraine*, vol. 17.1, pp. 234-239.
5. Lipov V. V. (2010) *Instytutsiina komplementarnist: vid modeli rynkovoї ekonomiky do kontseptsii mnozhynnosti variantiv kapitalizmu* [Institutional compatibility: interim models of economy to the concept of multiplicity of variants of capitalism]. *Economic theory*, no. 2, pp. 47-60.
6. Sukhay O. Ye., Yaremko I. I. (2009) *Kontseptualni pidkhody do formuvannia y upravlinnia potentsialom pidpriemstva* [Conceptual approaches to the formation and management of enterprise potential]. *Scientific herald of NLTU of Ukraine*, vol. 19.9, pp. 233-238.
7. Khvesik M. A., Sunduk A. M. (2013) *Upravlinnia rozvytkom natsionalnoi ekonomiky v konteksti dii hlobalnykh protsesiv* [Management of the development of the national economy in the context of the actions of global processes]. *Ukraine economy*, no. 3 (616), pp. 4-15.

8. Gryshova I., Shestakovska T., Glushko O. (2017). The economic measurement of convergence of institutional impact on the sustainability of development. *Scientific notes of the Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine*, no. 4, pp. 75-80.

9. Gryshova I. Ju., Yanchuk A. O., Shestakovska T. L. (2016) The mechanism for implementing the functions of consumerism in market conditions. *Scientific notes of the Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine*, no. 1 (9), vol. 1, pp. 93-101.

10. Gryshova I. Ju., Negodenko V. S., Shestakovska T. L. (2017) The methodological principles of determining the level of performance of the functions of consumerism. *Scientific notes of the Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine*, no. 3 (11), vol. 1, pp. 62-67.

11. Shabatura T. S., Kravchuk A. A., Hnatieva T. M. (2017) Model of economic development enterprise in the context of European integration. *Scientific bulletin Polesie*, no. 3 (11), vol. 2, pp. 89-94.

Shabaturo Tatyana

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Senior Lecturer at Department of Economic Theory
and Economics of the Enterprise
Odessa State Agrarian University

FORMATION OF ECONOMIC POTENTIAL OF ENTERPRISES IN THE CONTEXT OF THE COLLECTIVE APPROACH

The purpose of the article. In a dynamic business space, the need for integrating innovative approaches and methods to realize the economic potential of domestic enterprises is based on the principles of a complementary approach. The obtained results of the research were analyzed on the basis of monographic and system approaches using the methods of comparison, synthesis, analysis and synthesis.

The conducted research showed that the study of issues of realization of economic potential of domestic enterprises is devoted to many works of famous scientists. However, in spite of the importance of their scientific achievement, in these works there are no attempts by scientists to consider the complementary imperatives of realizing the economic potential of agro-food enterprises.

Methodology. The survey is based on to investigate the scientific approaches to the consideration of the definition of "complementarity". The main features and differences of using the complementary approach in the economic development of domestic enterprises are presented.

Results. Over time, the phenomenon of complementarity was integrated into all scientific domains, outlining the process of interconnection and complementarity, in other words, it is the mutual correspondence of objects or constituent elements of any system, which are mutually complementary elements that form the connection between the complementary components of the system itself or mechanism and ensure their effective development and implementation. The complementary approach involves the use of resources of one component of a certain system of its second component, which is focused on the absolute use of a set of possibilities of the entire system for maximizing the implementation of system directions of development of the entire set of components of the system.

Implementation of the economic potential of the enterprise on the basis of a complementary approach provides an opportunity to achieve the maximum implementation of system directions of development of the whole set of its structural components. As a result, there is a complementary effect, which, unlike the synergetic effect, provides the development of two independent structural components of the potential on the basis of the use of only one of the assets, while the synergistic effect is possible through the use of different resources.

The maximum achievement of the complementary effect is possible when introducing an integration strategy, since the enterprise carries out its economic activity, entering into economic relations with the subjects of the economic, social and state plane. Consequently, the sustainability of the enterprise's economic development and the adequacy of its response to the constant effect of the factors of the external and internal business environment requires the search and introduction of innovative ways of development, which is a complementary approach. It is the formation and implementation of the economic potential of the enterprise on the basis of a complementary approach involves the harmonization of interests of interested parties, because, relying on different systems of relations, they mutually complement each other.

The main scientific approaches to realization of economic potential of the enterprise are traditional, strategic and complementary. The following: the commonality of the mentioned approaches, which consists in the fact that the enterprise is a separate link of the economic system; the discrepancy of these approaches lies in the substantiation of the size of its economic potential and the disclosure of the process of using its resources for maximizing the implementation of the priority goals of economic development.

Practical implications. Thus, the concept of realization of the economic potential of the enterprise is characterized by a complementary character, which is proved on the basis of research of its conceptual-categorical apparatus. The conducted studies in this direction indicate the mutual correspondence of the investigated categories, revealing a symbiotic relationship between them and outlines the complementary nature of the economic potential of the enterprise, reveals the peculiarities of its formation and key implementation dominant.

Value/originality. The realization of the economic potential of domestic enterprises in the context of the complementary approach is determined by the objective logic of effective interaction and the functioning of its structural subsystems and components. According to the complementary approach of using resource streams of one structural block of economic potential of an enterprise with another, it is oriented on the use of opportunities of the whole set of structural blocks of the economic potential of the enterprise. Thus, in the process of realizing the economic potential of the enterprise, on the basis of complementarity, the effects of interaction and complementarity of the resource flows of its structural units, the possibilities of their efficient use and creation of the company's capabilities to increase competitive advantages, which will ensure achievement of the priority goals of realization of the economic potential of the enterprise, namely, maximization market value of business.